

LIPICS LÁSZLÓ

Településörök Vas megyében

Magyarországon baj van a közbiztonság megítélésével. Ezt a Századvég Alapítvány és a Forsense közvélemény-kutató cég 2009 áprilisában készült felméréséből¹ az is megtudhatja, aki nem tapasztalja. Másfelől ott vannak a statisztikai számok, amelyek szerint soha ilyen kevés – ismertté vált – bűncselekmény nem történt, mint 2008-ban. (A 2009-es adatok még nem álltak rendelkezésre a kutatásomhoz.)

A lakosság átlagosan 37 százalékosra értékelte a közbiztonság helyzetét. Ebben természetesen országosan és különböző szintekre vonatkozóan eltérők voltak az eredmények.

Az országos állapotokat a legkedvezőtlenebbnek a *falvakban* (36 százalék) élők gondolták, míg a legkedvezőbb értékelést a megyeszékhelyeken (42 százalék) mérték. Régiós bontásban azonban a Nyugat-Dunántúl (43 százalék) vonatkozásában kedvezőbb a kép.

Bajnai Gordon, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke 2009. szeptember 7-én a Rendőrtiszti Főiskola évnyitóján mondott beszédében hirdette meg tíz pontból álló *Rend és Biztonság* programját. Ennek két pontja, a harmadik és negyedik foglalkozik a településörséggel, településörökkel.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium mint a közrendért, közbiztonságért felelős államigazgatási szerv a kormány által 2009. április 20-án kiadott válságkezelő program² IV.4.2. pontjára hivatkozással szeptemberben felhívást tett közzé, amely szerint a közrend és közbiztonság erősítése érdekében – különös tekintettel a bűnügyileg leginkább fertőzött településekre – helyi önkormányzatok pályázhatnak támogatásra, abban az esetben, ha a cél javára településöröket hajlandók alkalmazni.

2010 januárjában a 2009 folyamán településör foglalkoztatására támogatást elnyerő Vas megyei települések polgármestereinek elektronikusan postáztam egy általam összeállított kérdőívet. A kutatásom folyamán a teljes körű-

¹ Kedvezőtlen a közbiztonság állapotának megítélése. Századvég–Forsense, 2009. április 28. <http://www.szazadveg.hu/kutatas/archivum/kozvelemeny-kutas-es-partreferencia-elemzes/kedvezotlen-a-kozbiztonsag-allapotanak-megitelese-130.html>

² Válságkezelés és bizalomerosítés – A válságkezelő kormány egyéves cselekvési terve. <http://miniszterelnok.hu/domain4/files/modules/module25/16461482807AD5C35.pdf>

ségre törekedtem, de többszöri próbálkozás ellenére be kellett látnom, hogy ez nem lehetséges. A 35 megszólított település eljárásából 24 küldte vissza a kérdőívet kitöltve, azaz valamivel több mint kétharmad. Úgy gondolom, ez az arány már alkalmas lehet arra, hogy általános következtetéseket vonjunk le a településörök foglalkoztatására.

Hipotéziseim a következők: a településörök alkalmazásának célja kettős. A helyi vezetők tenni kívánnak valamit egyrészt a romló közbiztonságérzet javítására, másrészt a munkanélküliség csökkentésére. A támogatásra pályázó Vas megyei önkormányzatok valószínűleg leginkább a Sárvári, illetve a Celldömölki Rendörkapitányság illetékességi területéről kerülnek ki, mivel itt éreztetni legkevésbé hatását a határőrség rendőrségbe történő integrációja. A településörök alkalmazott személyek, elgondolásom szerint, középkorú-nál idősebb, előzőleg munkanélküli, alap- vagy középfokú végzettségű férfiak, akiknek valószínűleg személy- és vagyonőr szakképesítésük van, illetve amennyiben beiskolázzák őket, szakképesítés hiányában biztonsági őr szakmát kívánnak szerezni.

Terjedelmi korlátok miatt dolgozatomban csak érintőlegesen foglalkozom az önkormányzati rendszettel, illetve a településörök jogrendbe illesztésének lehetőségével. Utóbbi egy másik tanulmány témája lehet, mivel furcsának találom, hogy egy állami alkalmazott kisebb védelmet élvez egy társadalmi szervezet tagjánál.³

A pályázat

A hivatkozott pályázat 2009 szeptember közepén jelent meg az IRM honlapján, először csak kezdetleges formában, „Tájékoztatásra” szövegháttérrel. Később megjelent a mai módozatában is fennálló – igaz, 2010-re vonatkozó – pályázati felhívás. A településörök alkalmazására rövid előkészítés után 2009. október 1. óta van lehetőség.

A felhívás alapján a bűnügyileg leginkább fertőzött településekre gondoltak, a tanulmányomban található 1. számú táblázat alapján azonban kijelenthetjük, hogy bármelyik – egyéb kiírási feltételnek megfelelő – pályázó helyi önkormányzatot támogatták.

³ Lásd polgárőr: Btk. 17. § 2. (közfeladatot ellátó személy) i) a polgárőr a polgárőrségről szóló törvényben meghatározott feladatok ellátásával kapcsolatban; Btk. 230. § Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak.

A településeket két kategóriába sorolták: a közterület-felügyelettel vagy közterület-felügyelővel (a továbbiakban együtt: közterület-felügyelet) bíró, valamint közterület-felügyelettel nem bíró helyi önkormányzatokra. Továbbá pályázhattak települési önkormányzatok társulásai is, amire a nyertes pályázatok között találhatunk példát is.⁴

A közterület-felügyelettel bíró önkormányzatoknak megkötés volt, hogy a meglévő felügyelői létszámot felügyelőnként két településőrrel kellett növelni. Ezenkívül az alkalmazott településőröket a meglévő közterület-felügyelőkkel együtt kell szolgálatba vezényelni, valamint részükre a közterület-felügyelők egyenruhájának színével egyező színű felsőruházatot voltak kötelesek biztosítani saját költségükön.

A közterület-felügyelettel nem bíró helyi önkormányzatok kétféleképpen pályázhattak. Egyrészt a közbiztonság javítása érdekében településőr alkalmazására, másrészt pedig úgy, hogy mintha közterület-felügyelő-gyakornok lenne. Utóbbi esetben a minisztérium emelt összegű támogatást nyújt, viszont az önkormányzatnak vállalnia kellett, hogy az így alkalmazott személyt köztisztviselőként foglalkoztatja, fizetését a bértáblázat szerint kiegészíti, és a közterület-felügyelői szakképesítés megszerzése érdekében beiskolázza.

A minisztérium a támogatói szerződésekben vállalta, hogy minden felvett településőr felszerelésére nyolcvanezer forintot ad. Kötelező volt beszerezni a **TELEPÜLÉSŐR** felirattal ellátott biztonsági mellényt, fekete sapkát, zseblámpát, valamint jegyzetkönyvet és íróeszközt, de elszámolható mobiltelefon a hozzátartozó SIM kártyával (feltöltőkártya is), kerékpár, hordtáska, fényképezőgép, távcső és esővédő felszerelés is.

Ezen kívül, ha a településőr nem felel meg a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 36. § (3) bekezdése szerint közcélú munka keretében történő foglalkoztatás feltételeinek, havi fix összegű támogatást ad, annak járulékaival együtt (minimálbér). A közcélú munka keretében foglalkoztatható személyek után nem jár támogatás.

Az önkormányzatok településőrnek⁵ alkalmazhatnak olyan 18. életévét betöltött, egészségesleg alkalmas, cselekvőképes, büntetlen előéletű, legalább az általános iskola nyolcadik osztályát elvégzett személyt, akinek van meghatározott szakképesítése⁶, vagy a pályázatot benyújtó önkormányzat vállal-

4 Például Füzvölgy, Hosszúvölgy, Homokkomárom társulása, vagy a Mezőcsáti Kistérségi Társulás (kilenc település).

5 A településőr az önkormányzat alkalmazásában álló munkavállaló, aki az előírt öltözetben és felszereléssel végzi tevékenységét, hatósági jogköre nincs, kényszerítőeszközt nem alkalmazhat.

6 Az igazságügyi és rendészeti miniszter hatáskörébe tartozó szakképesítésekről szóló 26/2008. (XII. 20.) IRM rendelet vagy a korábban szerzett OKJ 33 8919 01 számú „Személy- és vagyonőr” szakképesítés.

ja, hogy az igény jóváhagyásától számított három hónapon belül a település-örök a szakképesítés megszerzése érdekében beiskolázza. Azaz a településörök tekintetében nincsenek nagy követelmények. Ha a minimális feltételeknek megfelelő, végzettséggel nem bíró személyt alkalmaz az önkormányzat, gyakorlatilag biztonsági örök szakképesítésre tudja beiskolázni, így az illető a program végén valószínűleg a regisztrált vagyonörök 135 ezres létszámát⁷ gyarápíthatja.

A pályázati kiírás tartalmazta a településörök általános feladatait is.

- A településen tevékenykedő hivatalos és közfeladatot ellátó személyek munkavégzésének támogatása.
- A különböző hivatalos őrszolgálatokhoz, rendvédelmi szervekhez, hatóságokhoz, közterület-felügyeltekhez kapcsolódó jelző tevékenység, szükség esetén intézkedés kezdeményezése az illetékes hatóságnál.
- Közreműködés a közvagyon helyben található elemeinek (például parkok, játszótérek, középületek, utcabútorok stb.) védelmében.
- Az önkormányzati rendeletek betartásának, illetve betartatásának, a bűnmegelőzési, tűzvédelmi, köztisztasági, településrendészeti célkitűzések megvalósításának hatékony támogatása.
- A településen tartandó rendezvények esetében közreműködés a rendfenntartásban és a forgalomirányításban.
- Természeti csapás, baleset, károset, műszaki meghibásodás, egyéb veszélyhelyzet esetén közreműködés az összehangolt segítségnyújtásban, az élet- és vagyonmentésben, a helyreállítási munkálatokban és a rend helyreállításában.
- Az alkalmazó helyi önkormányzat által – a helyi közbiztonság javítása érdekében – meghatározott további feladatok végrehajtása.

Települések

Vas megyében 2007. december 31-én 216 településen 264 791-en éltek.⁸ A települések nagy része (181) kistelepülés⁹. Alapvetően e kistelepülésekre jut el

⁷ Létszámstatisztika 2010. március 01. Személy-, Vagyonvédelmi És Magánnyomozó Szakmai Kamara. http://www.szvmszk.hu/files/images/Orszagos/Letszamstatisztika/Letszamstatisztika_2010_marcus.pdf

⁸ Vas megye állandó lakossága 2007. december 31-én. Forrás: Nyugat-dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal Szombathelyi Kirendeltsége. http://vaskozig.helyinfo.hu/gss/alpha?do=64&pg=1010&m1249_act=19&st=1697&m1250_act_folder=..4/2

⁹ Kistelepülés: ezres létszám alatti helység.

a legkevesebb rendőr (a rendőrkapitányságok és rendőrőrsök városokban találhatók), általában azonban a közbiztonság mégsem e helyeken a legrosszabb. Ennek fő oka, hogy itt még az emberek figyelnek egymásra, illetve a lakók életkorából adódóan sok az állandóan otthon tartózkodó, inaktív lakos. A pályázaton támogatást elnyerő települések között elenyésző számban található Vas megyei. Ennek elsősorban az lehet az oka, hogy közbiztonság szempontjából az ország e közigazgatási egysége a nyugalom szigete, ahogy azt a megye főkapitánya, *Halmosi Zsolt* nemrégiben nyilatkozta.¹⁰

Foglalkoztatottság szempontjából már korántsem olyan jó a kép. Amíg korábban a külföldi befektetések háromnegyede a Közép-magyarországi Régió mellett Győr-Moson-Sopron és Vas megyét (Nyugat-dunántúli Régió) célozta meg¹¹, ez ma már nem így van, hiszen ma a legtöbb befektetés a Közép-magyarországi, illetve a Közép-dunántúli Régióba (Komárom-Esztergom megye) irányul. Több nagyvállalat áthelyezte termelését az ország, illetve a világ más részébe. Ennek megfelelően csökkent a foglalkoztatottság is, immár az országos átlag körüli a munkanélküliségi ráta.¹² A telephelyek áthelyezésének nemcsak a kétségkívül fontos munkaerőköltség volt az oka, hanem az is, hogy a fejlesztésekhez elengedhetetlen infrastruktúrák¹³ nem állnak rendelkezésre. A megyének még mindig nincs autópálya-összeköttetése, valamint polgári repülőtérrel sem büszkélkedhet.

2009-ben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium településör foglalkoztatására kiírt támogatási pályázataira 778 helyi önkormányzat nyújtott be pályázatot. Ebből 35 volt Vas megyei, egyiküknek sem volt közterület-felügyelete. A támogatásokról több időpontban döntöttek a minisztériumban, többször, mint a pályázati kiírásban ígért havi egy alkalom (minden hónap 25-ig). A nyertes pályázatok időpontbeli megoszlása látható az 1. számú ábrán.

Az 1. számú ábrán jól látható, hogy a Vas megyei települések november végéig nem voltak aktívak. A kérdőíven feltett kérdésre (Pályázati lehetőségről hol hallottak?) adott válaszokból kiderül azonban, hogy ekkoriban mozgósíthatták magukat az általam egyéb államigazgatási szervként nevezett csoport tagjai.

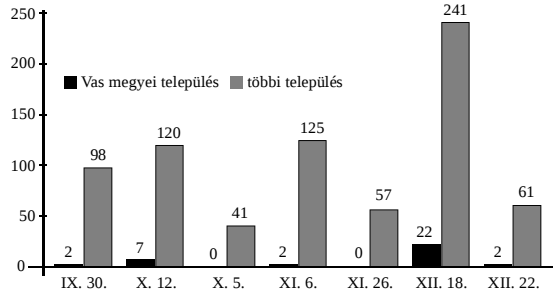
¹⁰ Savaria Fórum, 2010/6., 3. o.

¹¹ Fazekas Károly: A külföldi működőtőke-beáramlás hatása a munkaerő-piac regionális különbségeire Magyarországon. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 2000/5.
<http://mek.oszk.hu/01400/01484/01484.pdf>

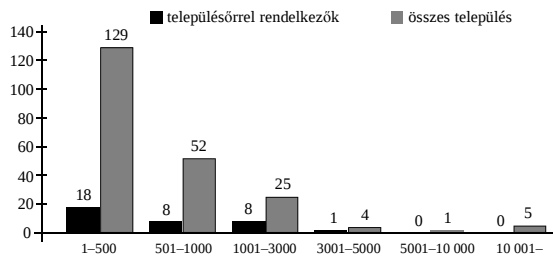
¹² Kiss Tamás: Több mint 13 ezer munkanélküli Vas megyében. Vas Népe, 2010. január 9.

¹³ Abonyiné Palotás Jolán: A külföldi működő tőke szerepe gazdaságunk fejlődésében. <http://www.sci.u-szeged.hu/eghajtalan/baba/Abonyine.pdf>

1. számú ábra
Településörök foglalkoztatására támogatást elnyerő pályázatok száma 2009-ben¹⁴

2. számú ábra
Vas megyei települések megoszlása lakosságszám szerint¹⁵

A pályázaton támogatást elnyerő Vas megyei települések megoszlását is vizsgáltam. Mint említettem, az ország e területén a kistelepülési szerkezet a jellemző: 181 településen élnek ezernél kevesebben. Az e kategóriába tartozó helyi önkormányzatok közül 26 nyújtott be sikeres támogatási igényt, azaz az összes Vas megyei nyertes háromnegyede.

Említettem, hogy baj van a közbiztonság megítélésével. Ezért úgy gondolom, vizsgálni kell azt is, hogy a pályázaton támogatást elnyerő településeken

¹⁴ <http://www.irm.gov.hu>

¹⁵ Vas megye állandó lakossága 2007. december 31-én. Forrás: Nyugat-dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal Szombathelyi Kirendeltsége és IRM.

1. számú táblázat
**A településeőrök foglalkoztatására kiírt pályázaton nyertes Vas megyei településeken
ismertté vált bűncselekmények száma**

Település	Lakosok száma (2009)	2006	Százezer lakosra jutó (2006)	2007	Százezer lakosra jutó (2007)	2008	Százezer lakosra jutó (2008)
Acsád	726	14	1977,4	13	1 865,1	3	431,0
Apátistvánfalva	414	4	1028,3	9	2 368,4	6	1587,3
Boba	876	23	2721,9	16	1 925,4	14	1656,8
Csepreg	3363	52	<u>1464,4</u>	54	<u>1 531,9</u>	59	<u>1708,2</u>
Csipkerek	408	14	<u>3684,2</u>	24	<u>6 366,0</u>	12	<u>3324,1</u>
Egyházashetye	420	8	1985,1	5	1 275,5	3	835,7
Egyházashollós	607	8	1393,7	14	2 405,5	4	708,0
Egyházásrádóc	1382	20	1481,5	26	1 941,7	79	5926,5
Gencsapáti	2518	49	1816,2	49	1 804,8	46	1701,2
Gersekarát	770	21	2818,8	33	4 654,4	29	4090,3
Hegyhátszentjakab	298	5	1748,3	10	3 448,3	10	3521,1
Hosszúpérezsteg	778	15	2124,6	13	1 878,6	10	1481,5
Jánosháza	2810	113	<u>4191,4</u>	95	<u>3 597,1</u>	64	<u>2488,3</u>
Káld	1198	15	1323,9	25	2 276,9	22	2012,8
Kám	443	18	<u>4008,9</u>	19	<u>4 269,7</u>	17	<u>3744,5</u>
Karakó	238	9	<u>4128,4</u>	15	<u>7 042,3</u>	5	2475,2
Kemenesmagasi	995	10	1071,8	6	671,9	8	902,9
Kissomlyó	258	15	<u>6172,8</u>	12	<u>5 128,2</u>	3	1219,5
Magyarnádalja	212	1	500,0	5	2 427,2	7	<u>3301,9</u>
Meszlen	234	2	847,5	2	829,9	1	431,0
Nemeskeresztúr	321	13	<u>4377,1</u>	25	<u>8 503,4</u>	10	<u>3508,8</u>
Nemesrepehollós	306	1	328,9	2	657,9	3	1038,1
Pecöl	811	8	992,6	8	997,5	5	625,8
Pinkamindszent	156	1	684,9	0	0,0	4	2366,9
Rábahídvég	1084	29	<u>2834,8</u>	30	2 973,2	25	2548,4
Rábapály	1697	39	2247,8	53	3 014,8	26	1481,5
Rábatöttös	240	6	2702,7	1	452,5	0	0,0
Répcelak	2795	38	1490,2	63	2 514,0	51	2046,5
Rum	1116	22	1706,7	12	944,9	21	1669,3
Uraiújfalu	901	11	1206,1	283	<u>31 098,9</u>	11	1236,0
Vámoscsalád	363	4	1105,0	8	2 222,2	4	1092,9
Vasalja	362	0	0,0	0	0,0	7	2083,3
Vasgerszeg	401	6	1530,6	7	1 781,2	4	990,1
Zsédény	217	2	975,6	4	2 083,3	2	1036,3
Zsennye	94	1	1098,9	3	3 191,5	1	1041,7
Vas megye átlag			2958,1		3 749,3		3146,0

Forrás: Magyarország bűnözési és bűnüldözési adatai. IRM Rendészeti Kodifikációs Főosztály Statisztikai és Elemző Osztály (ENYÜBS) <http://crimestat.b-m.hu/Terkep.aspx>; Települések lélekszáma: onkoren.hu, kivéve Rábahídvég, amelynek adata a Nyugat-dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal Szombathelyi Kirendeltségétől származik.

Megjegyzés: dőlt betűvel az ezernél nagyobb lélekszámú települések, félkövérrel pedig a városok; az aláhúzott számok jelölik a megyei átlagot meghaladó eredményt.

hogyan alakult az elmúlt években a bűncselekmények száma. A támogatott 35 település közül az utolsó három évben mindössze hat-hét helyen, azaz nagyjából az ötödükben haladta meg a megyei átlagot a százezer lakosra jutó bűncselekmények száma. A támogatott települések közt mindösszesen három olyan ezer lakosúnál nagyobb település van (a kilencből), ahol a mutatószám egyszer-egyszer átlépte a megyei átlagot, míg a kistépülések között hét. A pályázati kiírás bevezetőjében foglalt kitétel („különös tekintettel a bűnügyileg leginkább fertőzött településekre”) a legtöbb pályázatot elnyerő Vas megyei településre nem igaz, hiszen igazán azokon a településeken lenne szükség a településőrré, ahol magasabb a bűncselekmények száma. Az 1. számú táblázatban bemutatom a településőrrrel bíró települések bűncselekmények elkövetéséhez kapcsolódó statisztikai adatait.

Tanulmányoztam továbbá a nyertes pályázatot benyújtó települések földrajzi eloszlását a rendőrkapitányságok illetékességi területe, a határterülethez való tartozásuk szerint, valamint kistérségekre lebontva (2. számú táblázat).

2. számú táblázat

Településőrt foglalkoztató önkormányzatok megoszlása kapitányságok, kistérségek és határterülethez való tartozásuk szerint

Kőszeg	1	Kőszeg	0	Gencsapáti	
Sárvár	9	Csepreg	1	Egyházaskörde	
Cellőrmölke	7	Sárvár	9	Pinkamindszent	
Vasvár	4	Cellőrmölke	7	Vasalja	
Körmend	8	Vasvár	4	Magyarnádalja	
Szombathely	6	Őrszentpéter	1	Apátistvánfa	
Összesen	35	Szentgotthárd	1	Hegyhátszentjakab	
		Körmend	6	Összesen	7
		Szombathely	6		
		Összesen	35		

Forrás: A határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól szóló 330/2007. (XII. 13.) kormányrendelet; a rendőrség szervei illetékességi területének megállapításáról szóló 67/2007. (XII. 28.) IRM rendelet; a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló rendelet.

Vas megyében 81 település tartozik a határterülethez¹⁶, ebből mindössze hét helyi önkormányzat pályázott, azaz arányaiban nagyjából feleannyian, mint az összes Vas megyei települések közül sikeres támogatási kérelmet benyújtó

¹⁶ A határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól szóló 330/2007. (XII. 13.) kormányrendelet (határterület-kormányrendelet).

tók. Ennek valószínűleg egyik oka az, hogy többségük ötszáz lakos alatti kisközség, a másik pedig az lehet, hogy az e körben lévő települések nagy része még 2009 végéig élvezhette a határórség rendőrségbe történő integrációja miatti kialakult „létszámtöbbletet”.

Ezt támaszthatja alá az is, hogy a kistérségek közül a legtöbb támogatási kérelem Sárvár és Celldömölk területéről érkezett, azaz határterülettel nem bíró térségből. A Körmenti Rendőrkapitányság illetékességi területéről benyújtott sok pályázat kissé megtévesztő lehet, de látni kell, hogy e területhez három kistérség (Körment, Szentgotthárd, Óriszentpéter) 62 települése tartozik, azaz nagyjából 13 százalékuk kért támogatást, továbbá az integráció után e területen csökkent leginkább az egyenruhások száma. Ezzel szemben Sárvár kistérség 31 településével számolva minden harmadik, Celldömölk 28 településéből minden negyedik adott be pályázatot 2009-ben.

A kérdőív

A kérdőívet kutatási céljaimnak megfelelően állítottam össze. Két részre bontható: egyrészt egy általános témakör, amelyben zömmel nyitott kérdések találhatóak, másrészt pedig az alkalmazott településörökkel kapcsolatos, gyakorlatilag zárt kérdések.¹⁷

Az általános kérdések között egyebek között az érdekelt, a települési elöljárók honnan szereztek tudomást a pályázatról. Mivel a kérdés nyitott volt, így több választ is beírhattak a kitöltők. A visszaküldött kérdőívek alapján a települések elöljárói többségének a médiából és az internetről jutott tudomásra a lehetőség (kilenc-kilenc válasz). Sorrendben a második legtöbb hivatkozásként (hét) az általam egyéb államigazgatási szervként összesített megnevezések (Regionális Államigazgatási Hivatal körlevele, jegyzői értekezlet, kistérségi koordinátor) fordultak elő. Az államigazgatás két legfőbb hatóságának (Igazságügyi és Rendészeti, valamint Önkormányzati Minisztérium) honlapja is többször, szám szerint hatszor előforduló hivatkozás volt. Ezeken kívül egy válaszdó a *Pályázatfigyelő* című újságot jelölte meg.

Érdekelt az is, vajon hány jelentkezőből választották ki az alkalmazott településör(öke)t. A legtöbb helyen (hét-hét település) egy, illetve két jelentkező volt egy-egy helyre, de az egyik helyi önkormányzattól egészen extrém

¹⁷ Nyitott vagy más néven nyílt kérdés: vélemény szabad kifejtésére alkalmas; zárt kérdés: előre megadott válaszlehetőségeket ajánl fel.

válasz is érkezett: a két helyre 13 jelentkező volt. A 24 válaszoló településen 38 településőrt alkalmaznak, ennyi álláshelyre 96-an jelentkeztek, azaz nagyjából két és fél jelentkező volt egy-egy státusra. A legtöbb helyen nem volt nyílt pályázat, erre utalhat az a válasz is, hogy saját maguk választották ki, kit vesznek fel.

A kérdőív egyik kérdése arra irányult, hogy az önkormányzatok milyen lehetőséget láttak a településőrök alkalmazásában. A válaszok nagy része nem meglepő módon a közbiztonság javulásával függött össze (közbiztonság-növelés, lakók biztonságérzetének javítása, közvagyon védelme, közrendvédelem, átutazó bűnözés visszaszorítása, idősök felügyelete); a válaszok alapján összeállított csoportot a 24 önkormányzatból 21 említette meg. Ezután következett hét válasszal a helyi rendeletekben (közterület-használati, környezetvédelmi) foglaltak betartásának ellenőrzése. Szorosan az előző kettőhöz kapcsolódóként következett a szemétkerakás (illegális szemétkerakóhelyek) ellenőrzése (öt válasz). Csak ezután következett (négy helyről) a foglalkoztatás javítása, a munkanélküliség csökkentése. További válaszok voltak még a polgárőrség kiegészítése, az önkormányzat és a lakosság közötti kapcsolattartás javítása, valamint a házalók elleni fellépés.

A következő kérdésem az volt: *Hogyan kerülnek alkalmazásra a településőrök?* Ehhez némi iránymutatást is adtam (például nappal-éjjel, egyedül, párban, csak hétköznap, rendezvényeken is besegítenek, egyéb feladatot is látnak el, például a postást kísérik¹⁸). A beérkezett válaszokat két csoportra bontottam. Egyrészt a mikor, másrészt a mire kérdésekre adható feleletekre. A válaszokból kiderült, hogy a legtöbb településőrt egyedül alkalmazták, több műszakban, leginkább azért, hogy minél hosszabb ideig figyeljen valaki a településen történő dolgokra.¹⁹ A településőröket csak néhány helyen foglalkoztatják hétköznap, ráadásul hivatali munkaidőben. Általánosan levonható az a következtetés is, hogy hétfői rendezvényeken dolgozniuk kell – igaz, egy helyről érkezett olyan válasz, hogy ezt szabadidőben ellentételezik. Bár nagyon kevés visszajelzést kaptam a heti munkaidőről, azt gondolom, hogy ez általánosan vehető, ahogy az is, hogy heti negyven órában alkalmazzák. Néhány helyről érkezett olyan felelet, amely szerint éjjel is foglalkoztatják őket, de van olyan település, ahol elsősorban ekkor van vezényelve a telepü-

¹⁸ Gyuricza Ferenc: A rendőr nem elég? Településőrök vigyáznak állami pénzből. Zalai Hírlap, 2009. november 19.

¹⁹ Erről nyilatkozott Vargyai Vilmos uraiújfalui polgármester: „...a besurranókat talán visszatartja, hogy a nap huszonegy órájában nyitva van valakinek a szeme...” Munkára jelentkeznek a településőrök Vas megyében. Vas Népe, 2009. október 21.

lėsőr. Nagyon sok helyről küldtek olyan választ, hogy szolgálatukat más személyekhez (közveti megbízott, polgárőrök) igazítják.

Személyes beszélgetéseken azonban olyan információhoz is jutottam, amelyet a kérdőív nem tükrözhetett. Egyes helyeken a településőröket nem a program időtartamára, hanem annál rövidebb ideig alkalmazzák, esetenként havonta hosszabbítják a szerződésüket. Véleményem szerint ez nem helyes gyakorlat, hiszen ha esetleg hónap végén a településőr azt mondja, hogy köszöni szépen, de elég volt, még egy azonnali munkaerő-felvétellel is nehéz lenne fenntartania folyamatosságot.

Az előzőekben már említettem, hogy leginkább a rendezvényeken alkalmazzák a településőröket, ha már feladatot kell említeni számukra. Következőként a közösségi intézmények ellenőrzését említették leggyakrabban. A nyílt kérdésnek megfelelően némi egyéb válasz is előfordult. Van, ahol ők látják el az időskorúak védelmét; gyalogátkelőhelyen iskolakezdéskor forgalmat irányítanak; temetésekkor a gépjárműveket őrzik, illetve a faluban járőröznek. Egy olyan extrém válasz is előfordult, hogy hólapátolásra alkalmazták. Utóbbi némileg belemagyarázva tartozik a „természeti csapás” idején végrehajtandó feladatok körébe.

A kérdőív egyik kérdése arra irányult, hogy az illetékes rendőrkapitányság milyen segítséget nyújtott monitoring keretében. A legtöbb válasz (hét) szerint az illetékes rendőrkapitányság képviselője aláírta a záradékot a pályázati lapon. Ez vélhetően azt jelenti, hogy a legtöbb esetben nem nyújtottak egyéb segítséget, ezt megerősíti két „semmit, képzést nem adtak”, illetve egy szimpla „semmit” válasz. Ennek gyökeresen ellentmondóan a második legtöbb válasz (hat) arról szólt, hogy tájékoztatta a településőröket a velük való együttműködésről és az ezzel kapcsolatos feladatokról, szakmai útmutatást adtak, sőt esetenként ellenőrzést is tartottak. Őt helyről (mivel több választ lehetett adni a kérdésre, az előző felelethez kapcsolódóan) érkezett olyan válasz, amely szerint figyelemmel kíséri a településőrök tevékenységét, közvetlen köztük a kapcsolattartás, és elősegítik a törvényes működést. A pályázat záradékában foglalt soronkívüli intézkedés megtörténtét négy helyről jelezték vissza. A rendőrkapitányságok javára szólhatnak az „együttműködők”, „szolgálatot egyeztetik” válaszok.

Milyen tapasztalataik vannak a településőrök alkalmazásával kapcsolatban – szölt a következő kérdésem. Mivel a települések döntő többsége 2009 decemberében nyerte el a támogatást, és 2010 elején kezdték foglalkoztatni a településőröket, véleményem szerint korrekt feleletet adtak azok az önkormányzatok, amelyek olyan típusválaszt adtak, hogy rövid az idő a tapaszta-

tokra (kilenc), illetve további két helyről azt, hogy „még nem tudjuk megítélni”. Hat helyről érkezett elégedettségről tanúskodó (lakók, képviselők) válasz, további öt pozitív feleletet kaptam: közbiztonság javult, kedvezők a tapasztalatok. Az eljárók néhány konkrét esetre is rávilágítottak: tettenérések (besurranás és illegális hulladékelhelyezés), illetve jogsértő cselekmény megelőzése (illegális hulladékelhelyezés). Továbbá van olyan hely, ahol a településőr szolgáltatba állítása óta nem lopták el a közmunkások munkaeszközeit. Az elégedettséget jelzi, hogy olyan visszajelzéseket is kaptam, amelyek szerint van olyan önkormányzat, ahol második ütemben már újabb embert alkalmaznak, illetve a célok között szerepel az ismételt pályázat, valamint a tapasztalataik miatt a szomszéd településnek is ajánlották a településőr alkalmazást.

Kíváncsi voltam a pályázatok átfutásának idejére is, de erre csak két kérdésem irányult, mivel a honlap alapján a birtokomban volt a döntési idő: mikor nyújtották be a pályázatukat és mikortól alkalmazzák a településőrt. A válaszok egy része nem volt eléggé determinált (például benyújtva 2009-ben), kisebb hányada szerint korábban alkalmazhatták a településőrt, mint ahogy a szerződést aláírták. A pontos válaszok alapján azonban azt lehet mondani, hogy a kezdeti gyors ügyintézés (két hét) után, átlagosan harminc-negyven nap alatt születik meg a támogatási döntés, míg ezután a településeken a településőrök szolgálatba állása hét-tíz nap, míg egyébként kettő-hat hét. Az önkormányzatok tájékoztatása szerint a minisztériumban ennél hosszabb idő is előfordult a döntés meghozataláig, ennek oka lehet a hiánypótlás vagy a hozzám érkező adatközlés pontatlansága is.

Alkalmazott településőrök

A kérdőívet visszaküldő 24 helyi önkormányzat tájékoztatása szerint 38 településőrt alkalmaznak. Érdekes eredményt hozott a településőrök általános végzettségére, valamint a szakmai megfelelésre vonatkozó kérdés. A válaszok alapján fele-fele arányban alkalmaznak alap- és középfokú végzettségűeket, illetve pontosan a felének van meg az előírt végzettsége.

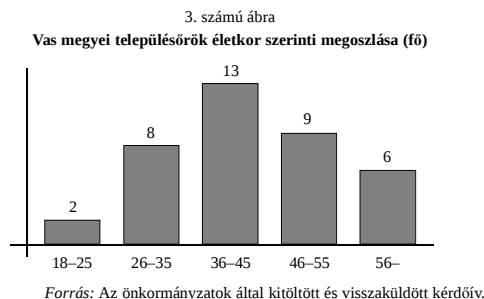
A meglévő végzettség a tájékoztatások alapján: személy- és vagyonőr tizennégy, biztonsági őr négy, valamint mezőőr végzettségű egy. Utóbbi válasz nemcsak kakukktójas, de nincs is elismerve a hivatkozott IRM-rendeletben, azaz nem található a felsorolt 37 szak- és részszerkezet között.

A szakmai képzési hiányossággal felvett településőrök közül tizenhetet biztonsági őrnek iskoláztak be vagy küldtek tanfolyamra az érintett önkor-

mányzatok (egy helyről vagylagos válaszként beírták a közterület-felügyelői képesítést), egyet közterület-felügyelői képesítés megszerzése érdekében taníttatnak, míg egyet egyéb²⁰ szakképesítés megszerzésére iskoláznak be. A 19 beiskolázásra váró közül mindössze öttel köt az önkormányzat tanulmányi szerződést, 13-mal nem, egy helyről pedig nem érkezett e kérdésre válasz.

Az alkalmazott településörök döntő többségében férfiak, szám szerint 35.

A településörök életkor szerinti megoszlása a 3. számú ábrán látható. A többség középkorú, de e program következtében az 55 év feletti, elhelyezkedési problémával küszködő munkanélküliek közül is hatan álláshoz juthattak.

A 2009-ben pályázaton támogatást elnyerő önkormányzatok közül a visszaküldők válaszai alapján az alkalmazott 38 településörből 14 (azaz az összes 37 százaléka) a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 36. § (3) bekezdése szerint közcélú munka keretében foglalkoztatható. E magas arány meglepett, hiszen a pályázati kiírás alapján e személyek alkalmazásához az IRM nem nyújt havi támogatást, máshonnan kell forrást szerezni az alkalmazásukhoz.

Hipotézisemnek megfelelően a felvett településörök közül 32 munkanélküli volt, egy a felmondási idejét töltötte, egyéb kategóriába soroltak kettőt (rokkantnyugdíjas), valamint mindössze hárman voltak alkalmazásban, a versenyszférában.

A települések egyike sem élt azzal a pályázatban szereplő lehetőséggel, hogy a településört köztisztviselőként alkalmazza annak érdekében, hogy a

20 A kérdőíven felsoroltam még: a biztonságszervező, a hatósági és közigazgatási ügyintéző, valamint a parkolóőr szakmákat, de ezeken túl valamely más szakképesítés megszerzésére iskolázhatták be az illetőt.

későbbiekben esetleg közterület-felügyelőként foglalkoztassa. Igaz, ez azzal is járt volna, hogy az illetőt beiskolázza közterület-felügyelői tanfolyamra, illetve a jövedelmét az illetménytábla szerint kiegészítse.

Az általános kérdések sorában szerepelt, hogy felmerült-e olyan probléma a településőrnél, amelynek alapján meg kívánják szüntetni a munkaviszonyát, erre egyöntetűen nemmel válaszoltak. Egy helyről jött olyan visszajelzés, hogy időlegesen megszüntették az alkalmazást, korábbi munkaügyi probléma miatt (köz célú foglalkoztatás), de az adminisztrációs hiba megszüntetése után már folytathatta a szolgálatát.

Szintén minden önkormányzat nemmel felelt arra a kérdésre, hogy ellenőrizték-e őket az arra jogosult szervek.

Összegzés

Az alkalmazott településőr általános tipológiája: középkorú férfi, alap- vagy középfokú végzettségű, ha az előírt szakképesítése megvan, akkor az személy- és vagyonőr szakmai képzés, ha nincs, akkor biztonsági őrnek iskolázzák be, ehhez nem kötnek vele tanulmányi szerződést. Az őt alkalmazó önkormányzat két és fél (munkanélküli) jelentkezőből választotta ki, nagy valószínűség szerint nem köz célú munka keretében foglalkoztatják a Sárospataki vagy a Celldömölki kistérség valamely településén.

Az önkormányzatok általában azért vesznek részt a programban, hogy javuljon az ott élők biztonságérzete, valamint a település közbiztonsága. Ezenkívül megkövetelték az előljárók, hogy a településőrök ellenőrizzék a helyi rendeletekben foglaltak betartását, illetve a személtlerakást (illegális személtlerakóhelyek). Úgy gondoltam, hogy a közbiztonság mellett a munkanélküliség csökkentése lesz a második legtöbb ok, amiért egy település pályázatot nyújt be, ezt azonban a közvetlen válaszok nem igazolták. Közvetlenül mégis úgy hiszem, helyes a hipotézisem, mert az alkalmazott településőrök mindössze tíz százaléka érkezett másik állásból, a többiek munkanélküliek voltak.

Az önkormányzatok a településőröket általában „egyfős járőrként”, azaz egyedül alkalmazzák, több műszakban leginkább azért, hogy minél hosszabb ideig figyeljen valaki a településen történő dolgokra, továbbá mindenhol uralkodó az a nézet, hogy a településőrnek dolgoznia kell a helyi rendezvényeken. A rendezvények felügyelete mellett leginkább a közösségi intézmény-

nyek ellenőrzésére alkalmazzák őket. Szolgálatukat sok helyen a körzeti megbízott, illetve a polgárőrök feladatellátásához igazítják.

Ezek alapján azt mondhatom, hogy a feltételezéseim nagy része beigazolódott.

Valamennyi önkormányzat azt jelezte vissza, hogy nem kaptak ellenőrzést az arra feljogosított szervektől.²¹ Véleményem szerint azonban ellenőrizni lehetne a településőrök alkalmazását, valamint a végzettséggel nem bírók beiskolázását.

Annak, hogy miért nem lehet a kezdeményezés végleges, azaz miért nem lehetnek a településőrök egy önkormányzati rendészeti szerv kezdeményei, a valószínűleg bekövetkező kormányváltás is az oka.²² A Fidesz programjában szó sem esik az önkormányzati rendészetről, *Lázár János*, a párt rendészeti felelőse szerint a rendőrségnek kell mindenhol jelen lennie.²³ Véleménye szerint mindehhez fel kell tölteni a létszámot és változtatni kell az állomány összetételén belüli arányokon.

21 Ellenőrzésre jogosult szervek a településőr-programban: az Állami Számvevőszék, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, az IRM Ellenőrzési Főosztálya, az IRM Rendészeti Felügyeleti és Tervezési Főosztálya.

22 A cikket 2010. április 1-jén adtam le.

23 *Lázár János*: Itt az idő, hogy újra rend legyen az országban! In: *Nemzeti ügyek politikája* 2010, 2.7 Állandó, erős rendőri jelenlét minden magyar településen, 55. o. <http://program2010.fidesz.hu>